یادداشت

الزامات حکمرانی خوب

محمدمهدی اشرفیان رهقی
مدرس دانشگاه و پژوهشگر

روزی جمعی از ورزشکاران نزد حاکمی رفتند و گفتند اعلی‌حضرت ما در مسابقات بین‌دولی شرکت کردیم و مفتخر شدیم بر سکوی سوم جهان بایستیم. حاکم مشعوف شد و گفت مرحبا به شما که در بین منتخبان قرار گرفتید و کشور را سربلند کردید. نیک پاداش برازنده شماست. باید با افتخار از شما یاد کرد. فقط سؤال من این است که شما از بین چند کشور مفتخر به مقام سوم شدید و پاسخ شنید از بین سه کشور. حاکم دشنامی داد و گفت خب بگویید آخر شدیم و برگشتیم!

این داستان روایتی از یکی از موضوعات مورد علاقه در اقتصاد سیاسی به نام پدیده «رشد نسبی ضعیف» یا «ضعف نسبی در رشد» (Relative Growth Weakness) است. این مفهوم به شرایطی اشاره دارد که در آن یک کشور یا منطقه در مقایسه با گذشته خود رشد مثبتی را تجربه کرده است، اما این رشد در مقایسه با سایر کشورها یا مناطق همسایه که در همان بازه زمانی رشد سریع‌تری داشته‌اند، ضعیف به نظر می‌رسد.

به عبارت دیگر، رشد این کشور ممکن است مطلقا مثبت باشد، اما از نظر نسبی (در مقایسه با دیگران) عملکرد ضعیفی داشته است. موضوعی که اغلب در تحلیل‌های اقتصادی، توسعه‌ای و مقایسه‌های بین‌المللی در ذیل «واگرایی رشد» (Growth Divergence) مطرح است و بیانگر این است که اقتصاد کشور مورد نظر از اقتصاد کشورهای پیرامون خود فاصله گرفته و این فاصله به رغم آن است که در داخل کشور رشد انجام شده اما کشور رشدیافته تلقی نمی‌شود.

عمده دلایل بروز این پدیده را باید در تفاوت کشورها در میزان سرمایه‌گذاری در نوآوری‌ها، تفاوت در سیاست‌های اقتصادی و نظام‌های پولی و مالی و سطح دسترسی به منابع و بازارهای جهانی دانست. تفاوت‌هایی که نتایج آن در سطح اقتصاد داخلی در نهایت موجب بروز نابرابری‌های اقتصادی، مهاجرت گسترده، تنش‌های سیاسی داخلی و تضعیف همکاری‌های بین‌المللی باشد.

در ایران این پدیده متأثر از تحریم‌های بین‌المللی، وابستگی درآمدی به نفت، مدیریت اقتصادی ضعیف، بی‌ثباتی‌های سیاسی و اجتماعی، ضعف در سرمایه‌گذاری‌های خارجی و جنگ‌های مستقیم و غیرمستقیم تشدید شده و آثار آن امروز بیش از هر زمانی هویداست. از همین رو اصلاحات ساختاری در ارکان اقتصاد به‌خصوص در نظام پولی کشور و بازار سرمایه در کنار تنوع‌بخشی به منابع درآمدی ناشی از فرایندهای تولیدی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

هرچند طی سالیان اخیر پیشرفت ایران در زمینه‌های گوناگون و به رغم تمام کاستی‌های موجود و ناهمواری‌های پیش‌روی، افق‌های روشن و نویدبخشی را در منظر نگاه جهانیان قرار داده است، اما ظرفیت‌های ناب نهفته در اقلیم ایران و قرارگرفتن در یکی از نقاط استراتژیک انتظارات بیشتری را ایجاد کرده است،

انتظاراتی که نیازمند استقرار حکمرانی خوب به شکلی فراگیر و در تمام ارکان سیاست‌گذاری و اجرائی کشور است.

نظام سیاسی ایران به سبب تأسی از تعالیم دینی و اسلامی هرچند در سطح مبانی ایدئولوژیک سطح بالایی از الزامات حکمرانی خوب را محقق می‌کند، اما در عمل و به سبب کاستی‌های متعدد نتوانسته است دستاورد شایسته و در شأن خود داشته باشد.

حکمرانی خوب نیازمند پیاده‌سازی یک ساختار منسجم و یکپارچه نه لزوما براساس ساختارهای مرسوم حکمرانی که براساس نظامات تنظیمگر روابط دولت_ مردم و بازار است.

الزامی که نظام اداری کشور به دلیل ساختارهای سنتی و قالب‌های محدودکننده شکل‌گرفته در گذشته، پتانسیل شکل‌دهی به آن را نداشته و در عمل تلاش‌ها برای ایجاد تعامل بین این سه ضلع را به بیراهه سوق داده است.

بخش خصوصی در خوش‌بینانه‌ترین حالت منافع خود را در همراهی با دولت ترسیم کرده است و نهادهای مردم‌محور نیز تلاش‌های جمعی خود را در حد اقدامات معمول از قبیل انجمن‌های حفاظت از حیوانات تقلیل بخشیده‌اند. چرایی این موضوع بی‌شک در رویکردهای نهادهای تصمیم‌ساز و دستگاه‌های اجراکننده در دل نظام اداری کشور است.

باید پذیرفت برای دستیابی به توسعه و بهبود روابط بین دولت، مردم و بازار ناچار به عملیاتی‌سازی مفاهیم حکمرانی خوب هستیم و برای این مهم نیازمند مدیران و کارشناسانی هستیم که توانایی تشخیص مسائل و ارائه راهکارهای خلاقانه و چندوجهی را داشته باشند.

برای رسیدن به چنین روزی گذر از نظام اداری موجود فوریتی مسلم و ضرورتی آشکار است که عزمی برای آن متصور نیستیم.

دیپلماسی مذهبی

واتیکان، میانجی صلح در عصر تندبادهای دیپلماتیک

سیدمحمدهادی موسوی: در میانه بحران‌های متراکم منطقه‌ای و جهانی، از نسل‌کشی در غزه تا بن‌بست در پرونده هسته‌ای ایران، دیپلماسی ایران گام مهمی را با مراجعه به یکی از کهن‌ترین و معنوی‌ترین نهادهای جهانی برداشت. سفر اخیر عباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، به واتیکان، صرفا یک رایزنی دیپلماتیک معمولی نبود؛ او نه‌تنها مقام‌های ارشد کلیسای کاتولیک را در جریان وضعیت فاجعه‌بار مردم غزه قرار داد، بلکه از مذاکرات غیرمستقیم ایران و آمریکا نیز با آنها سخن گفت. این اقدام در چارچوب یک رویکرد راهبردی قرار دارد که می‌کوشد از ظرفیت‌های معنوی، فرادولتی و بین‌المللی واتیکان برای گشودن مسیرهای جدید دیپلماتیک استفاده کند.

در چنین شرایطی، ایران می‌کوشد از کانال واتیکان -و شخص پاپ- به‌عنوان یک میانجیگر بالقوه میان خود و آمریکا استفاده کند. عراقچی در این دیدار، هم از فجایع غزه سخن گفته و هم روند مذاکرات هسته‌ای را تشریح کرده است؛ ترکیبی که درواقع تلاشی برای جلب حمایت واتیکان در هر دو موضوع است؛ هم مسئله اخلاقی جنگ و نسل‌کشی و هم مسئله امنیتی و استراتژیک مذاکرات هسته‌ای. اما آنچه در شرایط فعلی اهمیت مضاعف دارد، انتخاب پاپ جدیدی با ملیت آمریکایی است. پاپی که به‌زودی دیدار مهمی با دونالد ترامپ خواهد داشت و در همین راستا، چهره‌هایی همچون مایک پنس، معاون پیشین رئیس‌جمهور آمریکا که خود یکی از مسیحیان انجیلی متعصب است، به دیدار او رفته‌اند. این ترکیب، شرایطی بی‌سابقه ایجاد کرده؛ دولت آمریکا ترکیبی از محافظه‌کاران مسیحی است که نه‌تنها نسبت به پاپ جدید موضع‌گیری خصمانه‌ای ندارند، بلکه برای او نوعی «مرجع اخلاقی» قائل‌اند.

پاپ فرانسیس؛ فراتر از یک رهبر مذهبی

واتیکان تنها یک دولت‌شهر کوچک نیست؛ این نهاد معنوی، مقر رهبر معنوی بیش از یک میلیارد مسیحی جهان است و نفوذ آن در سیاست جهانی اگرچه به‌ظاهر نامرئی، اما در مواردی حیاتی و کلیدی بوده است. پاپ فرانسیس، برخلاف رهبران گذشته کلیسا، وجهه‌ای فعال، اصلاح‌طلب و عمیقا اجتماعی داشت. او نه‌تنها از عدالت اجتماعی، مبارزه با فقر و زیست‌بوم دفاع می‌کرد، بلکه در عرصه سیاست بین‌الملل نیز به‌عنوان یک میانجیگر بی‌طرف و اخلاق‌محور شناخته می‌شد. سیاستی که به نظر می‌رسد پاپ جدید نیز در پی ادامه آن است.

پاپ فرانسیس با سفرهای نمادین خود به کشورهای مسلمان‌نشین، ازجمله عراق، امارات و مراکش و تأکید مکرر بر گفت‌وگوی بین‌الادیان و صلح ادیان، زمینه‌ساز رابطه‌ای احترام‌آمیز میان اسلام و مسیحیت بود. این سیاست فعال موجب شده است نه‌تنها مسلمانان، بلکه بسیاری از فعالان اجتماعی و رهبران سیاسی، او را به‌عنوان یک بازیگر مؤثر در عرصه جهانی بشناسند.

سوابق میانجیگری واتیکان؛ از آمریکای لاتین تا خاورمیانه

یکی از مهم‌ترین نمونه‌های ایفای میانجیگری توسط واتیکان، نقش پاپ فرانسیس در عادی‌سازی روابط میان آمریکا و کوبا بود. در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵، پاپ با ارسال نامه‌های خصوصی به رؤسای‌جمهور دو کشور و سپس میزبانی نمایندگان آنها در واتیکان، موجب شد پس از بیش از نیم‌قرن خصومت، روابط دیپلماتیک میان هاوانا و واشنگتن از سر گرفته شود. این اقدام نه‌تنها در تاریخ دیپلماسی ماندگار شد، بلکه اثباتی بود بر قدرت دیپلماسی اخلاق‌محور در جهان پرتنش امروز. نمونه‌ای دیگر از نقش سیاسی واتیکان، سفر تاریخی پاپ ژان پل دوم به آرژانتین در سال ۱۹۸۲ و در میانه جنگ فالکلند میان بریتانیا و آرژانتین بود. در شرایطی که هیجان‌های ملی‌گرایانه آرژانتین را فراگرفته بود، حضور پاپ در کشور زادگاه قربانیان جنگ، حامل پیام آرامش، همدلی و ضرورت پایان خشونت بود. این سفر با وجود آنکه بلافاصله به توقف جنگ منجر نشد، اما مبنایی شد برای نگاه تازه جهانی به نقش دین و اخلاق در سیاست.

ایران و مسیحیت؛ از تقابل تاریخی تا تعامل اخلاقی

در سال‌های پس از انقلاب اسلامی، روابط جمهوری اسلامی ایران و واتیکان همواره مبتنی بر احترام متقابل بوده است. گفت‌وگوهای بین‌الادیانی، دیدارهای پاپ با مقامات ایرانی و نامه‌نگاری‌های رهبران دو طرف، بستری از اعتماد ایجاد کرده است. در شرایط کنونی که دولت آمریکا درگیر سیاست‌ورزی مبتنی بر آموزه‌های محافظه‌کارانه مسیحی است، ورود واتیکان به‌عنوان یک نهاد مستقل و مذهبی می‌تواند پل ارتباطی جدیدی میان ایران و ساختار مذهبی-سیاسی دولت آمریکا باشد.

پیشنهاد میزبانی واتیکان برای مذاکرات؛ تجربه‌ای موفق که باید تکرار شود

در پرتو تجربه موفق مذاکرات کوبا و آمریکا با میزبانی واتیکان، اکنون نیز می‌توان پیشنهاد داد که دور بعدی مذاکرات غیرمستقیم ایران و آمریکا با میزبانی واتیکان برگزار شود. این پیشنهاد از آن جهت شایان توجه است که از فضای پرتنش و سیاسی مذاکرات در کشورهای منطقه یا اروپا فاصله می‌گیرد و در محیطی مبتنی بر احترام متقابل، بی‌طرفی مذهبی و پیام صلح پیگیری می‌شود.

واتیکان برخلاف دیگر میزبان‌های احتمالی، نه به دنبال کسب قدرت سیاسی است و نه منافع اقتصادی؛ هدف آن صرفا ایجاد صلح، کاهش رنج انسان‌ها و ترویج عدالت است. بنابراین، اعتماد به این نهاد می‌تواند فضای مذاکرات را از رقابت‌های ژئوپلیتیک دور کند و به سوی درک متقابل پیش ببرد.

دعوت از پاپ برای سفر به ایران؛ پیام صلح از رم به تهران

در کنار این پیشنهاد، می‌توان دعوت رسمی از پاپ برای سفر به ایران را نیز در دستور کار قرار داد. پاپ پیشین به کشورهای مسلمان‌نشینی مانند عراق، مراکش و امارات سفر کرده و همواره از لزوم گفت‌وگو میان ادیان و تمدن‌ها سخن گفته است. سفر پاپ جدید به تهران می‌تواند نه‌تنها یک رویداد مذهبی، بلکه یک رویداد دیپلماتیک سطح بالا با پیام‌های صلح، هم‌زیستی و آینده‌نگری برای منطقه و جهان باشد. سفر پاپ به ایران، در کنار گفت‌وگوهای دینی، می‌تواند سکویی برای گفت‌وگوهای سیاسی باشد. همان‌گونه که او در هاوانا میانجیگری کرد، شاید بتواند میان تهران و واشنگتن نیز نقش یک پیام‌آور صلح را ایفا کند. در جهانی که صلح گمشده‌ای بزرگ است، چه کسی بهتر از کسی که خود را «خادم خادمان خدا» می‌نامد، می‌تواند نقش واسطه را داشته باشد؟

هوش مصنوعی و عدالت قضائی

تعادل میان فناوری و فقه در نظام حقوقی ایران

سیدمهرداد بنی‌هاشمی کهنگی

ورود فناوری به عرصه حقوق، دیگر رؤیای آینده نیست، بلکه واقعیتی جاری است. درحالی‌که کشورهای توسعه‌یافته در حال تجربه اولین نسل از دادگاه‌های هوشمند و قضاوت‌های نیمه‌اتوماتیک هستند، ایران نیز با گام‌هایی محتاطانه در مسیر دیجیتال‌سازی دستگاه قضائی قدم نهاده است. اما پرسش کلیدی اینجاست: آیا استفاده از هوش مصنوعی در فرایند رسیدگی قضائی، موجب ارتقای عدالت می‌شود یا تهدیدی است پنهان که بنیان قضاوت انسانی را متزلزل می‌کند؟

تجربه جهانی در یک نگاه

در کشور چین، پروژه معروف «دادگاه اینترنتی هانگژو» بیش از سه میلیون دعوای حقوقی را با کمک الگوریتم‌ها رسیدگی کرده است. در آمریکا، برخی ایالت‌ها از الگوریتم‌های تخمین «احتمال ارتکاب جرم مجدد» استفاده می‌کنند که البته با انتقادهای جدی مواجه شده‌اند، ازجمله به دلیل نژادپرستی پنهان داده‌های آموزشی.

در اروپا، سیاست‌گذاران با احتیاط بیشتری به موضوع ورود کرده‌اند. پارلمان اروپا در سال ۲۰۲۱ استفاده از AI در قضاوت کیفری را مشروط به کنترل انسانی، شفافیت و نبود تبعیض اعلام کرد.

وضعیت ایران: فرصت یا بحران؟

ایران نیز در قالب پروژه‌هایی مانند ثنا، عدل ایران، سامانه ابلاغ الکترونیکی و به‌تازگی سامانه تحلیل آرا، گام‌هایی ابتدایی در مسیر هوشمندسازی برداشته است. اما بهره‌گیری از AI در سطح تحلیلی و استنادی همچنان محدود و در حد طرح است. از منظر فقهی، قضاوت امری انسانی، دارای ظرافت‌های اخلاقی و نیازمند درک زمینه‌ای است که الگوریتم‌ها فاقد آن هستند. قاضی باید نیت متهم، وضعیت اجتماعی و عرف منطقه‌ای را در نظر بگیرد؛ موضوعاتی که در فرمول‌های ریاضی جای نمی‌گیرند. در غیاب چارچوب قانونی شفاف، کاربرد AI می‌تواند منجر به تصمیم‌های غلط، ناعادلانه یا تبعیض‌آمیز شود. به‌ویژه آنکه داده‌های آموزشی استفاده‌شده در الگوریتم‌ها ممکن است دارای سوگیری تاریخی یا جنسیتی باشند.

راهکارهای پیشنهادی

۱. تدوین دستورالعمل ملی اخلاق قضائی در بهره‌گیری از هوش مصنوعی، از طرف هیئت مستقلی از قضات، فقیهان و متخصصان فناوری

۲. ایجاد نهاد نظارت بر تصمیمات قضائی مبتنی بر AI، به‌ویژه در موضوعات حساس کیفری، کودک‌آزاری یا مجازات اعدام

۳. توسعه پایلوت‌های محدود در حوزه‌های غیرسنجشی، مانند دعاوی مالی با مبالغ پایین یا استعلامات ثبتی

۴. افزایش شفافیت عمومی، آموزش عمومی شهروندان و وکلا، و امکان اعتراض به تصمیمات ماشینی.

در نهایت اگر به هوش مصنوعی نه به‌عنوان جانشین، بلکه به‌مثابه دستیار قاضی نگاه کنیم، می‌توان از مزایای آن بهره برد، بی‌آنکه عدالت انسانی را قربانی کنیم.

جدول ۵۰۶۱ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- فهمیده- فیلم‌نامه‌نویس- تیر پیکاندار ۲- حرف انتخاب- نوعی مجازات محکومان- پیشکار ۳- لغت‌شناس- پسر گودرز که در جنگ یازده‌رخ کشته شد- اندیشمندان ۴- قرقره کاغذ- جوانمردی- عارف نامی قرن سوم هجری و ملقب به سلطان‌العارفین ۵- از حواریون حضرت عیسی(ع)- سامانه ۶- قطعی برای کتاب- ثروت و دارایی- از سه رنگ اصلی ۷- دالانه- رئیس وزارتخانه- کلیسای قدیمی اصفهان ۸- بله انگلیسی- آلبومی با آواز وحید تاج و آهنگ‌سازی رامین صفایی- اراده ۹- گرامی- واحد پول قبرس- بندگاه میان ساعد و بازو ۱۰- متکدی- داخل- استراحت‌کردن ۱۱- سنتی اسلامی و از شروط اساسی عقد ازدواج- هدایت آب‌های زیرزمینی به بیرون از منطقه مورد نظر ۱۲- حالی‌شدن- نوزاد حشره- نام اختصاری سازمان‌های مردم‌نهاد ۱۳- دست‌افزار- جانور تک‌سلولی- پشت سر هم ۱۴- شیوه رفتار- فضای استوانه‌ای داخل موتور درون‌سوز- تکرار حرفی ۱۵- پیشوند سلب- اختراع آلفرد نوبل- پنیر محبوب هلندی

عمودی:

۱- قیمت بازاری- آسایش و آرامش- پدر نریمان در شاهنامه ۲- ساده‌لوح- سازمان جاسوسی رژیم صهیونیستی- زاپاس ۳- جوشش- موفق ۴- ناپدیدکردن- صندلی چرخدار معلولان- عددی دورقمی ۵- بی‌اعتبار- عدد- خطکش نقشه‌کشی ۶- چاشنی غذایی- فلزی دیرگداز- شاعر یوش ۷- ناشایست- برجستگی در استخوان- شبانگاه ۸- شکوه، عظمت- گام کوچک موسیقی- فرومایه ۹- بالاپوش بلند مردان قدیم- منشی- از طایفه‌های بلوچ ایران ۱۰- آشکار و هویدا- جلوه‌های ظاهری از هر چیز- الفبای موسیقی ۱۱- زهر- مدار صفردرجه زمین- شکستنی ورزشی ۱۲- پیروی‌کردن- طمأنینه- مسابقه اتومبیل‌رانی در مسیر مستقیم ۱۳- روزنامه چاپ بغداد- دومین رئیس‌جمهور شهید ایران ۱۴- سبز تیره- ضربه‌ای در تنیس روی میز- تنها ۱۵- اخوت- دیوانه- نشانه مفعولی

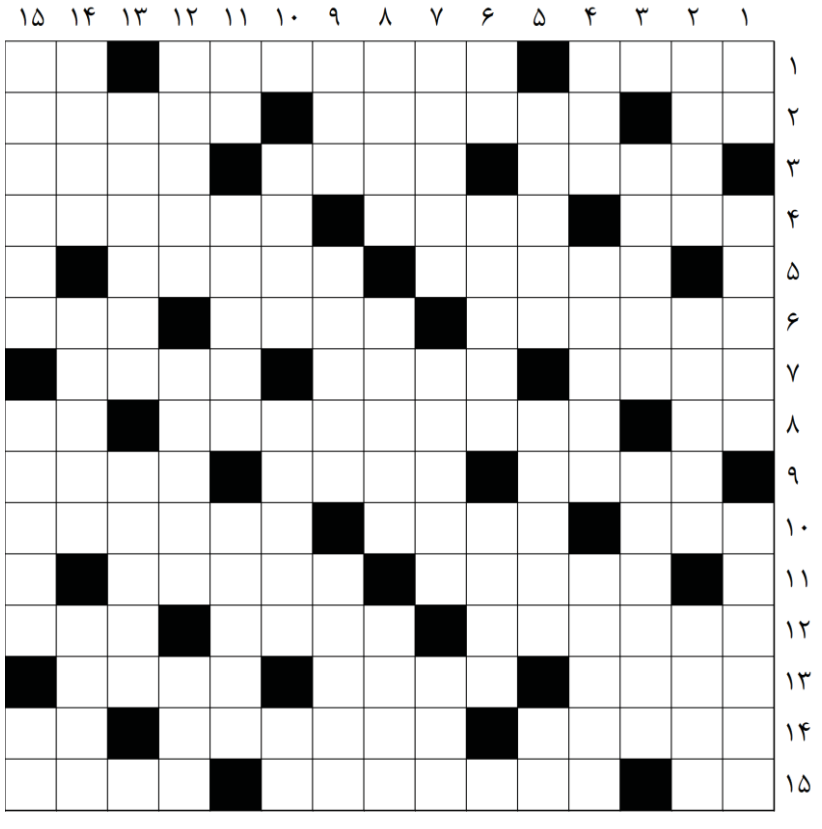

حل سودوکو ۴۰۵۶

۹	۸	۲	۴	۳	۶	۱	۵	۷
۶	۴	۱	۷	۵	۸	۳	۲	۹
۷	۳	۵	۲	۹	۱	۶	۴	۸
۱	۲	۴	۳	۸	۵	۹	۷	۶
۵	۹	۷	۶	۱	۴	۲	۸	۳
۸	۶	۳	۹	۷	۲	۴	۱	۵
۲	۵	۸	۱	۶	۹	۷	۳	۴
۴	۷	۶	۵	۲	۳	۸	۹	۱
۳	۱	۹	۸	۴	۷	۵	۶	۲

۶	۴	۹	۱	۳	۲	۷	۵	۸
۳	۲	۷	۸	۵	۶	۴	۱	۹
۱	۸	۵	۴	۷	۹	۳	۶	۲
۲	۱	۴	۵	۸	۳	۹	۷	۶
۹	۷	۸	۲	۶	۱	۵	۳	۴
۵	۶	۳	۹	۴	۷	۸	۲	۱
۸	۵	۶	۷	۲	۴	۱	۹	۳
۷	۹	۲	۳	۱	۸	۶	۴	۵
۴	۳	۱	۶	۹	۵	۲	۸	۷

حل جدول ۵۰۶۰

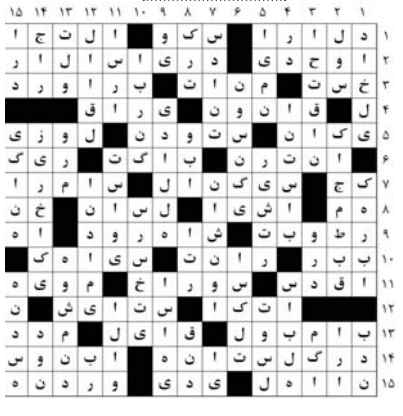

سودوکو سخت ۴۰۵۷

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

	۴			۸	۳	۶		
				۴			۷	
	۲	۳	۹			۸		
	۷	۵						
۱		۲				۷		۸
						۵	۱	
		۶			۱	۴	۵	
	۹			۶				
		۴	۲	۵			۶	

سودوکو ساده ۴۰۵۷

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

		۸	۷		۴	۲		
۲		۷	۹	۵				
	۱	۵		۲		۴	۷	۶
	۳				۱		۹	۸
۴	۸		۶				۳	
۸	۷	۳		۶		۹	۲	
				۷	۹	۳		۵
		۴	۸		۲	۷		